

**Naturklagenævnets afgørelse
af 14. juli 2010
om fredning af Bagsværd Fort i Gladsaxe Kommune**

(Sag nr. NKN-111-00055)

Fredningsnævnet for København har den 16. november 2009 truffet afgørelse om fredning af Bagsværd Fort, matr.nr. 17 e Gladsaxe, beliggende på adressen Møllemarken 27 i Gladsaxe. Sagen er rejst den 17. juni 2008 af Danmarks Naturfredningsforening og Gladsaxe Kommune.

Fredningsarealet udgør i alt 3,5 ha og tilhører staten ved Slots- og Ejendomsstyrelsen, der har påklaget fredningsafgørelsen til Naturklagenævnet.

Den historiske baggrund

Bagsværd Fort blev opført i årene 1892 – 1893 og var i brug indtil 1920, hvor Landbefæstningen i Københavns nyere befæstning blev nedlagt. Fortet indgik i kæden af befæstningsanlæg på Nordfronten og skulle hindre fjendens indtrængen mellem Gladsaxe Fort og Lyngby Fort. Gladsaxe fort og Bagsværd Fort er bygget samtidigt og er i øvrigt ens. Forterne blev støttet af tre bagvedliggende batterier: Tinghøj Batteri, Buddinge Batteri og Vangede Batteri.

Fortet er et trekantet anlæg, der består af et ydre glacis, der skjuler resten af fortet for fjendtligt indsyn, en tør grav, et fortlegeme og en gravkaponiere. Fortlegemet er et trekantet bygningsværk, hvis top kaldes fortdækket, og hvis to sider, der vender op mod trekantens toppunkt, kaldes for facer, og hvis tredje side, der vender væk fra fjenden, kaldes struben.

Fortlegemet består af fortkernen (kasematbygningen eller strubekasernen), en stensprængkappe og en jordmaske, der er ombygget med en betonstøttemur, der på strubesiden slutter sig til fortkernen. På betonmuren er et næsten mandshøjt stormgitter, der skulle hindre fjenden i at komme op på fortdækket. Stormgitteret på betonmuren omkring fortlegemet i Bagsværd Fort er bevaret – som det eneste sted på samtlige fæstningsanlæg.

Voldene på facegravens ydersider er forsynet med ”stier” i to niveauer. Den nederste og bredeste er rondegangen, hvor soldaterne kunne færdes i skjul for fjendens ild, og den øverste er fodfolksbanketten, som soldaterne kunne træde op på og skyde ned over glaciset, der skrånede ned mod den forventede angrebsretning for fjenden.

Den senere benyttelse af fortet

Gladsaxe Kommunes benyttelse

Siden 1961 har Gladsaxe Kommune lejet ca. 19.000 m² eller godt halvdelen af arealet på en lejekontrakt, der løber til 2011. Efter indgåelse af lejekontrakten blev den sydøstlige del af arealet indrettet til byggelegeplads, mens den resterende del af arealet blev anlagt som offentligt tilgængelig park, Bagsværd Fort Folkepark.

Omkring 1990 overtog den kommunale fritids- og ungdomsklub, der har afløst byggelegepladsen, yderligere et areal på ca. 1.600 m² fra Filmmuseet. Arealet blev ledigt blandt andet i forbindelse med nedrivning af fortets kommandørbolig.

I 2004 blev ungdomsklubben udvidet ved en forlængelse af den eksisterende bygning ind mod fortet. Det skete på grundlag af en lokalplan, der giver mulighed for yderligere udbygning til daginstitutionsformål på 400 m² etageareal placeret i byggeri i én etage. Arealet, som i dag anvendes af klubben, er indhegnet og har en størrelse på ca. 8.850 m² og optager således ca. 25 % af fortets areal. Fredningen respekterer lokalplanens bygningsbestemmelser og byggefelt.

Filmmuseets benyttelse

Forsvaret brugte fortet indtil 1965, hvor Kulturministeriet ved Filmmuseet overtog det til opmagasinering af film. Omkring 1975 opførte Filmmuseet en depotbygning i én etage på ca. 270 m². Bygningen, som har en stærkt skæmmende placering nede i fæstningsanlæggets tørre grav, er angivet som nr. 2 på fredningskortet. Bygningen står nu tom. Under bygningen er konstateret en omfattende og grundvandstruende jordforurening med opløsningsmidler. Museet har benyttet lokaler inden i kasematterne til oplagring af historisk filmmateriale, og der har til museets brug været indrettet kontorfaciliteter. Museets brug er ophørt i august 2007.

Planlægningsforhold og arealets tilstand

Bagsværd Fort blev omfattet af museumslovens beskyttelse som fredet fortidsminde, da forsvarsværket i 1993 rundede hundredåret for sin færdiggørelse. Der må derfor ikke udføres ændringer uden godkendelse fra Kulturarvsstyrelsen.

Området er omfattet af Gladsaxe Kommunes lokalplan 148 fra 2002. Lokalplanen har til formål at fastholde og respektere de kvaliteter, som er baggrunden for områdets status som fredet fortidsminde. Om arealets anvendelse og pleje er i lokalplanen bestemt, at ubebyggede arealer skal anlægges og vedligeholdes efter en samlet friarealplan for hele lokalplanens område. Denne friarealplan er endnu ikke udarbejdet.

I mange år har området ikke været vedligeholdt eller plejet, og bygningsanlægget er i dag truet af store træer, som med deres rødder kan beskadige bygningsværkerne og måske allerede har medført skader. Bevoksningen på og ved fortidsmindets bygninger skal derfor fjernes snarest muligt.

Ved fredningen synliggøres fortidsmindets beton- og jordanlæg gennem både en "førstegangspenje" og en fremtidig løbende pleje. Samtidig sikres offentlig adgang, og der kan ske anvendelse i øvrigt af området, hvis anvendelsen respekterer stedets særlige stykke Danmarkshistorie og kulturhistorie samt områdets rekreative interesser.

Fredningsnævnets afgørelse

Fredningen af Bagsværd Fort har til formål at frilægge, bevare, genoprette og pleje fortidsmindet med henblik på at sikre dets anvendelse som bynært, rekreativt kultur- og parkmiljø med offentlig adgang samt at formidle forsvarsværkets kulturhistorie til publikum.

Fredningsområdet er opdelt i to delområder, jf. fredningskortet.

Område A (Fortet)

Arealet må ikke yderligere bebygges. Ejeren skal umiddelbart efter fredningens ikrafttræden fjerne en bygning (bygning 2) i den tørre grav og retablere terrænet. Bevoksning på fortlegemet skal fjernes.

Område B (Institutionen)

Der kan ikke opføres permanente bygninger uden for det angivne byggefelt i gældende lokalplan 148. De oprindelige terrænformer uden for byggefeltet skal opretholdes og træbevoksningen mod Møllemarken bevares. Hvis den hidtidige anvendelse af område B som fritidsinstitution ophører, skal arealet tilbageføres til forsvarsværkets oprindelige udseende og indgå i område A.

Fredningen pålægger plejemyndigheden at udarbejde en samlet plejeplan for hele området. Plejeplanen forhandles med Gladsaxe Kommune, Kulturarvsstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Grundejerforeningen Louisehøj.

Offentligheden har adgang til fods overalt i område A på det fredede areal, dog ikke i bygninger medmindre det er særskilt angivet ved skiltning.

Det kan i plejeplanen bestemmes, at der som led i den rekreative anvendelse af området kan anbringes og opsættes ikke-permanente publikumsfaciliteter, og der kan på arealet afvikles tidsbegrænsede arrangementer, såfremt disse ikke medfører nedslidning eller fysiske indgreb i fortidsmindet. Der må ikke anvendes højtalere.

Kommunen kan opsætte informationstavler m.v. med henblik på at formidle stedets kulturhistorie og give oplysninger om adgangsvilkår og lignende.

Endelig indeholder fredningen i § 8 bestemmelse om, at der kan opstilles udstyr til afværgelse af den konstaterede grundvandsforurening i området. Udstyret skal fjernes, når afværgeforanstaltningen er afsluttet.

Ifølge fredningens § 3 kan Gladsaxe Kommune lade lyse forkøbsret til matr. nr. 17 e Gladsaxe.

Klager og bemærkninger

Slots- og Ejendomsstyrelsen har i klagen gjort følgende bemærkninger til nogle af fredningsbestemmelserne:

Ad § 2. Område B (Institutionen)

Af hensyn til fremtidige ejerforhold bør det for god ordens skyld præciseres, at *"hvis den hidtidige anvendelse af område B som fritidsinstitution ophører, skal Gladsaxe Kommune tilbageføre område B til forsvarsværkets oprindelige udseende og indgå i område A"*.

Ad § 3. Ejerforhold

§ 3 bør udgå af kendelsen, da Slots- og Ejendomsstyrelsen er i dialog med Gladsaxe Kommune om kommunens eventuelle erhvervelse af ejendommen. Såfremt Gladsaxe Kommune ikke ønsker at erhverve ejendommen, forbeholder Slots- og Ejendomsstyrelsen sig ret til at overdrage ejendommen til Freja (Statens Ejendomssalg). Frejas opgave er at udvikle og videresælge ejendomme, som den danske stat ønsker at afhænde.

Ad § 8. Afværgeforanstaltninger

Det bør præciseres, at det er den til enhver tid værende ejer af ejendommen, som fjerner udstyret, når afværgeforanstaltningen er afsluttet.

Gladsaxe Kommune mener, at fredningsnævnets afgørelse af 16. november 2009 bør opretholdes uændret, og at indsigelsen fra Slots- og Ejendomsstyrelsen ikke bør imødekommes.

Kommunen mener således, at forpligtelsen til reetablering og tilbageføring af området med fritids- og ungdomsklubben bør gælde for den til enhver tid værende ejer af ejendommen.

Med hensyn til retten til at lade tinglyse en forkøbsret for Gladsaxe Kommune ønsker kommunen at fastholde bestemmelsen herom, da kommunen må anses for at være den naturlige ejer af ejendommen, eftersom ejendommen i kommunens planlægning er udlagt til offentlige formål og formål, der henvender sig til kommunens borgere.

Endelig mener kommunen, at bestemmelsen i fredningens § 8, sidste pkt. om pligt til at fjerne udstyr til afværge af grundvandsforurening i området, når afværgeforanstaltningen er afsluttet, gælder i forhold til den til enhver tid værende ejer. Kommunen anser derfor den foreslåede ændring for unødvendig.

Danmarks Naturfredningsforening foreslår, at bestemmelsen i § 2, Område B (Institutionen), sidste afsnit formuleres således:

"Uden for lokalplanens byggefelt skal de oprindelige terrænformer opretholdes, og træbevoksningen mod Møllemarken bevares. Hvis den hidtidige anvendelse af område B som fritidsinstitution ophører, påhviler det den til enhver tid værende ejer at tilbageføre arealet til forsvarsværkets oprindelige udseende, hvormed det indgår i område A."

Foreningen kan i øvrigt tilslutte sig kommunens bemærkninger.

Miljøministeriet, By- og Landskabsstyrelsen har ikke haft bemærkninger til klagen fra Slots- og Ejendomsstyrelsen eller til sagen i øvrigt.

Naturklagenævnets afgørelse

I sagens behandling herunder besigtigelse og offentligt tilgængeligt møde på stedet den 3. maj 2010 har deltaget samtlige 10 medlemmer af Naturklagenævnet: Bent Jacobsen (formand), Ole Pilgaard Andersen, Martin Glerup, Leif Hermann, Mogens Mikkelsen, Marion Pedersen, Anders Stenild, Poul Søgaard, Jens Vibjerg og Henrik Waaben.

Naturklagenævnet udtaler enstemmigt:

Fredningsnævnets afgørelse stadfæstes, dog med den ændring, at § 3 Ejerforhold udgår, da der ikke ses at være behov for at lade tinglyse forkøbsret for Gladsaxe Kommune til matr.nr. 17 e, Gladsaxe.

Det præciseres, at forpligtelsen efter § 2 til at retablere område B, hvis fritidsinstitutionen ophører, og forpligtelsen efter § 8 til at fjerne udstyr til afværgelse af grundvandsforurening, påhviler den til enhver tid værende ejer af fortet.

Idet fredningsnævnets afgørelse af 16. november 2009 ophæves, fastsættes følgende fredningsbestemmelser for Bagsværd Fort, matr.nr. 17 e Gladsaxe. Arealet er vist på vedhæftede fredningskort.

Fredningsbestemmelser

§ 1 Fredningens formål

Fredningen af Bagsværd Fort har til formål at frilægge, bevare, genoprette og pleje fortidsmindet med henblik på at sikre dets anvendelse som bynært, rekreativt kultur- og parkmiljø med offentlig adgang samt at formidle forsvarsværkets kulturhistorie til publikum.

§ 2 Fredningsområdet – areal og bygninger

Fredningsområdet omfatter 3,5 ha bestående af matr.nr. 17 e Gladsaxe. Området ejes af staten ved Slots- og Ejendomsstyrelsen.

Området opdeles i 2 delområder. Der henvises til det medfølgende fredningskort.

Område A (Fortet)

På fredningstidspunktet findes de på fredningskortet angivne bygninger nr. 1, 2 og 10. Arealet må ikke yderligere bebygges.

Ejeren skal umiddelbart efter fredningens ikrafttræden fjerne den sekundært opførte bygning i den tørre grav (bygning 2) og retablere terrænet.

Bevoksningen med høje træer i områdets kant mod nord bevares, medens bevoksningen på fortlegemet fjernes.

Område B (Institutionen)

På fredningstidspunktet findes de på fredningskortet angivne permanente bygninger (nr. 3 – 9). Der kan ikke opføres permanente bygninger uden for det angivne byggefelt i gældende lokalplan 148.

Uden for lokalplanens byggefelt skal de oprindelige terrænformer opretholdes, og træbevoksninger mod Møllemarken bevares. Hvis den hidtidige anvendelse af område B som fritidsinstitution ophører, skal den til enhver tid værende ejer tilbageføre område B til forsvarsværkets oprindelige udseende, hvorefter området indgår i område A.

§ 3 Naturpleje

Stk. 1.

Plejemyndigheden, jf. for tiden bekendtgørelse nr. 1604 af 20. november 2006 om pleje af fredede arealer og om tilsyn, og bekendtgørelse nr. 1514 af 14. december 2006 om pleje af fortidsminder, gennemfører pleje af de fredede arealer, derunder friholdelse af fortidsmindets terræn for bevoksning.

Stk. 2.

Plejemyndigheden udarbejder en samlet plejeplan for hele området. Plejeplanen forhandles med Gladsaxe Kommune, Kulturarvsstyrelsen, Danmarks Naturfredningsforening, Friluftsrådet og Grundejerforeningen Louisehøj. Udkast til plejeplan skal være de høringsberettigede i hænde senest 4 måneder før dens ikrafttræden.

Indsigelse skal være fremsat over for plejemyndigheden senest 1 måned efter modtagelsen af udkastet. Fortsat uenighed om plejeplanen, herunder om indsigelsen skal have opsættende

virkning, kan af plejemyndigheden eller de høringsberettigede forelægges for Fredningsnævnet, der herefter træffer afgørelse. Den første plejeplan skal gælde for højst 5 år, de følgende for højst 10 år ad gangen.

Stk. 3.

Plejemyndigheden iværksætter i område A snarest muligt efter fredningens gennemførelse en førstegangspleje, bestående af frilæggelse af og sikring af de oprindelige bygningsanlæg og deres umiddelbare omgivelser. Plejemyndigheden pålægges ikke herved bygningsmæssige forpligtelser, jf. dog under § 2 vedrørende bygning nr. 2. Pleje af den øvrige del af området afventer vedtagelse af en plejeplan.

Stk. 4.

Restaurering, indretning og ibrugtagning af de oprindelige bygningsanlæg i område A skal ske efter en samlet plan godkendt af Kulturarvsstyrelsen.

§ 4 Offentlighedens adgang

Stk. 1.

Publikum har adgang til fods overalt i område A på det fredede areal. Adgangsretten gælder ikke bygninger, medmindre dette er særskilt angivet ved skiltning.

Stk. 2.

Plejemyndigheden kan af hensyn til publikums sikkerhed og vedligeholdelsen af området, derunder særligt risiko for slid på de enkelte dele af fortanlægget, fastsætte regler for begrænsning af offentlighedens færdsel i området.

§ 5 Anden rekreativ anvendelse

Det kan i plejeplanen bestemmes, at der som led i den rekreative anvendelse af området kan anbringes og opsættes ikke-permanente publikumsfaciliteter. Disse skal respektere fortidsmindet med hensyn til materialer, udformning og placering.

Endvidere kan der på arealet afvikles tidsbegrænsede arrangementer, såfremt disse ikke medfører nedslidning eller fysiske indgreb i fortidsmindet. Der må ikke anvendes højtalere.

§ 6 Formidling

Gladsaxe Kommune kan på arealet samt inden for forsvarsværkets bygningsdele lade opsætte informationstavler m.v. med henblik på at formidle stedets kulturhistorie og give oplysninger om adgangsvilkår og lignende.

§ 7 Afværgelse af grundvandsforurening

Fredningen er ikke til hinder for, at der kan opstilles udstyr til afværgelse af den konstaterede grundvandsforurening i området. Den til enhver tid værende ejer af ejendommen skal fjerne udstyret, når afværgeforanstaltningen er afsluttet.

§ 8 Dispensation

Fredningsnævnet kan meddele dispensation fra fredningsbestemmelserne, når det ansøgte ikke er i strid med fredningens formål, jf. naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1.

§ 9 Tilsyn

Gladsaxe Kommune påser, at fredningsbestemmelserne overholdes, jf. naturbeskyttelseslovens § 73, stk. 3.

§ 10 Forholdet til anden lovgivning

Arealet er i sin helhed fredet som fortidsminde efter museumslovens § 29 e. Dette indebærer, at samtlige tilstandsændringer, derunder ændringer som følge af fredningsbestemmelserne og eventuelle dispensationer, først kan træde i kraft og udføres, når tilladelse fra Kulturarvsstyrelsen er indhentet. Endvidere bemærkes, at arealet er underlagt det til enhver tid gældende tilsyn med fredede fortidsminder, som er henlagt til Kulturarvsstyrelsen.

På Naturklagenævnets vegne

Bent Jacobsen
Viceformand